

В І Д З И В

**офіційного опонента на дисертацію Томащук Юлії Олександрівни
«Дискурсивно-прагматичні характеристики англomовного Інтернет-інтерв'ю (на матеріалі Інтернет-журналів для підлітків “gUrl”, “Seventeen”, “Teen Vogue”)), подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук із спеціальності
10.02.04 – германські мови**

Хоча дослідження в галузі дискурсу проводяться вже десятиліття, він продовжує цікавити науковців як складне комунікативне явище, що має диференціальні особливості, які одні науковці пов'язують з продуктом мовленнєвої дії з смисловою однорідністю, актуальністю, зв'язком з певним контекстом, жанровою та ідеологічною приналежністю, які йому притаманні, а інші ототожнюють з вербалізованою діяльністю з притаманною їй співвіднесеністю з цілим шаром культури, соціальної спільності і навіть з конкретним історичним періодом. У руслі лінгвістичної традиції така широка парадигма вивчення дискурсу зумовлена, з одного боку, мультидисциплінарністю підходу (дослідження дискурсу здійснюється відповідно до основних тенденцій розвитку і розробок суміжних дисциплін – літературознавства, соціології, культурології, психології тощо), а з іншого боку, синтезом двох провідних напрямів сучасності – когнітивного і комунікативного. Поява та динамічний розвиток сучасної технології, що прискорює проходження та розповсюдження інформації, Інтернет суттєво розширив як комунікацію між окремими людьми, так і соціально значиму комунікацію. Стало можливо говорити про становлення теорії віртуального жанрознавства, в завдання якого входить аналіз і систематизація Інтернет-жанрів і способів їх класифікації, Питання диференціації жанрів Інтернет-комунікації, встановлення їх конститутивних однак викликають інтерес багатьох науковців.

Тому не викликає сумніву актуальність дисертаційного дослідження Ю. О. Томащук, в якому розроблено, теоретично обґрунтовано та досліджено прагматичні характеристики англomовного Інтернет-інтерв'ю з урахуванням

Загальна канцелярія
ЛНУ імені Івана Франка
Відомий № 214
20.02 2017р.

віку та гендеру комунікантів на основі аналізу фрагментів Інтернет-інтерв'ю з сучасних англомовних Інтернет-журналів для підлітків “gUrl”, “Seventeen”, “Teen Vogue”.

Виділений автором об'єкт дослідження – Інтернет-інтерв'ю як жанр Інтернет-дискурсу, в якому актуалізується вік і гендер комунікантів, досить чітко визначає предмет дисертаційного дослідження – дискурсивно-прагматичні особливості Інтернет-інтерв'ю, детерміновані факторами «вік» і «тендер» комунікантів, комунікативні стратегії і тактики, які застосовують учасники в Інтернет-інтерв'ю у визначених комунікативних ситуаціях.

У дослідженні Ю. О. Томащук узагальнює наукові положення, розроблені іншими науковцями, та адаптує їх до завдань комплексного підходу до явищ мови та мовлення для досягнення поставленої в праці мети: – проаналізувати дискурс і прагматичні характеристики англомовного Інтернет-інтерв'ю з урахуванням віку та гендеру комунікантів.

Визначення об'єкта і предмета, мети та завдань, необхідних для її досягнення, а також системи аналізу цієї проблеми зумовили новизну постановки та вирішення головних питань: можливість визначення явища Інтернет-інтерв'ю, виявлення його дискурсивно-прагматичних характеристик як жанру Інтернет-дискурсу змішаного типу, дослідження стратегічної організації Інтернет-інтерв'ю з підлітками, виявлення універсальних та референтних тактик у виділених комунікативних ситуаціях.

Обрані в дисертаційному дослідженні підходи та його теоретико-методологічні основи дозволили Ю. О. Томащук цілком коректно сформулювати п'ять положень, що виносяться на захист, і послідовно аргументувати їх обґрунтованість і достовірність, а також важливість для сучасних поглядів на специфіку Інтернет-комунікації та її дискурсивного потенціалу. Мета і завдання дисертаційної праці релевантні положенням, що виносяться на захист.

Дисертація Ю. О. Томащук складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку літератури та додатків. Обсяг праці – 204 с.

Перший розділ «Теоретико-методологічні засади дослідження» стосується поняття «дискурс» та його типології, Інтернет-інтерв'ю як жанру Інтернет-дискурсу, його структурно-композиційної організації, ролі учасників, впливу фактора адресата на перебіг Інтернет-інтерв'ю. Особлива увага приділяється структурно-композиційній організації Інтернет-інтерв'ю, представленої зачином, основною частиною та кінцівкою. Стверджується, що Інтернет-інтерв'ю притаманні особливі риси, такі як діалогічність, інформативність, інтерактивність, дистантність, опосередкованість спілкування, об'єднання літерних, образно-зорових, образно-слухових компонентів, високий ступінь проникності.

У другому розділі «Стратегії і тактики Інтернет-інтерв'ю, детермінованого соціолінгвістичним факторами» розкриваються вікові та гендерні особливості мовлення комунікантів Інтернет-інтерв'ю, а також описуються стратегії, які застосовує інтерв'юер і респонденти для досягнення своїх комунікативних цілей.

Третій розділ «Прагматичні характеристики жанру Інтернет-інтерв'ю» присвячений аналізу комунікативної ситуації, яку автор розуміє як одиницю формування процесу діалогічної взаємодії, що існує у вигляді інтеграційної динамічної системи статусно-рольових, соціальних, діяльнісних та моральних взаємовідносин комунікантів, яка зароджується та змінюється на основі співвідношення їхніх ситуативних позицій. Аналіз емпіричного матеріалу уможливив виділити основні теми для обговорення під час Інтернет-інтерв'ю, які розміщуються в Інтернет-журналах для підлітків, та виявити стратегічний і тактичний арсенал респондентів у комунікативних ситуаціях “Friends and Relationship”, “Fashion and Style”, “Beauty and Health”, “Entertainment and Hobbies”, і “School and Career”.

Теоретична значущість дослідження полягає в тому, що його результати та висновки є певним внеском у розвиток прагмалінгвістичного дослідження дискурсу, зокрема розробки теорії комунікативних стратегій, у

розвиток теорії діалогічної комунікації, теорії мовленнєвих жанрів та електронної комунікації.

Положення дисертаційної праці можна використати для викладання курсів прагмалінгвістики, міжкультурної комунікації, лінгвокультурології, теорії дискурсу, для написання курсових і магістерських робіт, що стосуються цієї проблематики.

Результати дисертаційної праці пройшли серйозну апробацію на міжнародних конференціях, опубліковані у фахових виданнях. Аналіз публікацій за темою дисертації (12 наукових праць: 5 статей у фахових наукових виданнях, 2 статті в зарубіжних періодичних виданнях, 5 праць у збірниках матеріалів наукових конференцій) дає підставу зробити висновок про те, що результати дослідження та рекомендації автора достатньо повно висвітлені в цих публікаціях.

Дисертаційна праця Ю. О. Томащук має належну обґрунтованість, відрізняється культурою систематизації результатів теоретичного аналізу та експериментальної роботи, відзначається достатньо оригінальним підходом до вирішення поставлених у ній завдань, достатнім обсягом фактичного матеріалу та завершеністю аналізу.

Вірогідність одержаних автором результатів забезпечена методологічним обґрунтуванням вихідних позицій, застосуванням комплексу методів, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження; аналізом значної кількості наукових джерел з теми дослідження (дисертантом опрацьовано 304 джерела, з них – 80 іноземною мовою); поєднанням кількісного та якісного аналізу матеріалу; широкою апробацією основних положень дисертації.

Автореферат дисертаційного дослідження Ю. О. Томащук написаний у відповідності до існуючих вимог і відповідає змісту і структурі дисертації, дає чітке уявлення про специфічні особливості проведеного дослідження та його результати. Дисертаційну працю оформлено відповідно до чинних вимог.

Дисертаційна праця і методика дослідження передбачають певну полемічність змісту, яка породжує дискусійні питання. Наші зауваження і питання, зумовлені завданнями наукового діалогу, стосуються окремих теоретичних і практичних положень автора та форм їх представлення.

1. На нашу думку, не можна погодитися з твердженням автора, що в дисертаційній праці вперше запропоновано визначення Інтернет-інтерв'ю і в цьому полягає наукова новизна праці. Поза увагою Ю. О. Томащук, на жаль, залишилися наукові доробки, які стосуються Інтернет-інтерв'ю та в яких наводяться визначення цього явища. Тому, мабуть, доцільніше говорити про уточнення визначення Інтернет-інтерв'ю. У цьому плані досить ґрунтовний список джерел можна було б доповнити працями Ковригіної О.О. «Коммуникативная стратегия самопрезентации в дискурсе Интернет-интервью» за 2010 р., Скворцової В.О. «Коммуникативная модель развития проблемы как отражение мыслительного стиля языковой личности через призму ответного пространства интервью» за 2012 р., Іванова В.Е. «Интернет в формировании диалогического пространства в социокультурной среде» за 2000 р., Компанцевої Л.Ф. «Интернет-коммуникация: когнитивно-прагматические и лингвокультурологические аспекты» за 2007 р., Копистянської Н.Х. «Жанр, жанрова система у просторі літературознавства» за 2005 р., Бахтіна Н.Н., який стояв у витоках жанрології, «Проблема языковых жанров», O'Connor, Madge C., Shaw R. "Internet-based Interviewing" у "The SAGE Handbook on Online Research Methods" та ін., які безпосередньо торкаються питань дискурсу, жанру, Інтернет-інтерв'ю тощо та могли б зробити дослідження ще ґрунтовнішим і вагомішим.

2. Хотілося б дізнатися, чому матеріалом дослідження є англomовні Інтернет-журнали для підлітків "gUrl", "Seventeen", "Teen Vogue", а не інші, яких є достатньо, наприклад, "Teen Ink", "Girl's Line", "Discovery Girls", "Girls' Life Magazine" та інші. Можливо, аналіз цих Інтернет-журналів виявив би зовсім інші комунікативні ситуації, стратегії та тактики, висновки могли б бути зовсім іншими. Чому мовленнєва поведінка комунікантів

аналізується з урахуванням саме факторів «вік» і «гендер», а інші не менш важливі фактори – статус, досвід, індивідуальні особливості респондентів, їх світогляд з його оцінками, ступінь емоційної дії на слухачів тощо – не беруться до уваги. Між іншим, про них навіть і не згадується. Як і той важливий факт, що характеризує Інтернет-інтерв'ю, яке функціонує в рамках певної медіа-культури як стилю чи напряму сучасної культури, та нерозривно пов'язане з масовою культурою, якій притаманна еклектичність, порушення естетичних традицій і цінностей, спрямованість проти ідеологічності та однолітності традиційної культури на плюралізм думок та ідеологій.

3. Усі жанри глобальної мережі Інтернет можна поділити на ті, що породжені самим використанням мови в мережі (наприклад, чати, хоча деякі науковці вважають, що в ньому можна побачити багато структурних і функціонально-стилістичних ознак варіанта побутового діалогу), та ті, які мережа запозичила з традиційних сфер спілкування. До другої групи саме відноситься Інтернет-інтерв'ю. Певні запозичені жанри можуть практично і не відрізнятися один від одного у віртуальному та «паперовому» варіантах. Хотілося б дізнатися, чи є якась різниця між Інтернет-інтерв'ю та інтерв'ю, яке проходить, наприклад, на телебаченні чи по радіо, і його треба досліджувати окремо від просто інтерв'ю. Як ми розуміємо, комунікативні особливості Інтернет-комунікації детерміновані її функціональними можливостями, які, своєю чергою, передбачені технічним регламентом веб-програмування. Також, оскільки в основі прагматичного вивчення мовленнєвого жанру є розуміння його діалогічної природи, що є вербальним оформленням типової ситуації соціальної взаємодії людей, хотілося б дізнатися, які особливості Інтернет-інтерв'ю у порівнянні з діалогом і усною бесідою, про що зовсім коротко згадано на сс. 48 та 91.

4. Щодо матеріалу, який досліджується:

– не завжди приклади вдало ілюструють думки автора (с. 97, 98, 99, 105, 112, 175, 192);

– деякі приклади не дають можливість розрізнити, скажімо, тактику інформування і тактику створення «свого кола» (с. 102 і 106), чи тактику прямої короткої відповіді на запитання (с. 121) і тактику ухилення від прямої відповіді, відповіді також короткі (с. 123), або тактику самопросування (с. 132) і тактику пояснення (с. 122), тактику прямої відповіді на запитання (с. 163) і тактику пояснення (с. 164);

– викликає сумнів конфліктна стратегія інформування. Наведені приклади не ілюструють, у чому проявляється конфлікт. Конфлікт – це зіткнення, серйозні розбіжності, суперечка, чого комунікативні ситуації не відображають. Тактику ухилення від прямої відповіді чи використання заперечення як натяку (на що?) тяжко визначити як конфлікт.

– ймовірно, що різні тактики можуть вживатися для реалізації однієї й тієї ж комунікативної ситуації; також тактики можуть мати свої техніки, наприклад, техніка підтакування, виявлення приязності, демонстрації моральних якостей, що містить матеріал дослідження, проте вони не знайшли свого відображення в дослідженні.

5. Використання методу кількісних підрахунків забезпечує необхідний апарат для вираження кількісних відношень у матеріальних процесах і для обчислювальних операцій з ними. Однак, на нашу думку, лінгвіст не повинен забувати про те, що їх особистий вклад у мовознавство не повинен при цьому ні в якій мірі зменшуватися, якщо оперувати мовою цифр. Наука потребує, перш за все, думки та ідеї, висновки та узагальнення, а цифри хороші лише тоді, коли вони допомагають наочно зрозуміти думку та ідею. У підрозділі «Особливості реалізації стратегій і тактик респондентів у досліджуваних комунікативних ситуаціях» автор наводить статистичні дані (у відсотках) про те, які стратегії та тактики є універсальними для всіх комунікативних ситуацій, а які ні. Проте, немає жодних думок чи пояснень, чому саме деякі стратегії та тактики є універсальними для всіх комунікативних ситуацій, а інші вживаються лише в певних комунікативних ситуаціях.

6. Вимагає пояснення твердження на с. 25, що Інтернет-інтерв'ю є дифузним жанром Інтернет-дискурсу, який можна віднести до невластне Інтернет-дискурсу, якому протиставляється власне Інтернет-дискурс. Що таке власне та невластне Інтернет-дискурс?

Проте, ці питання та висловлені зауваження не знижують пізнавальної вагомості та достовірності проведеного дослідження і не відображаються на його загальній оцінці: праця відзначається пошуковим характером; мета дослідження досягнута; всі завдання знайшли своє вирішення; використані методи адекватні завданням, які необхідно було виконати, та емпіричному матеріалу; висновки достовірні та перспективні.

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих наукових праць Ю. О. Томащук дає підставу дійти такого висновку: дисертація «Дискурсивно-прагматичні характеристики англomовного Інтернет-інтерв'ю (на матеріалі Інтернет-журналів для підлітків “gUrl”, “Seventeen”, “Teen Vogue”», подана на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук, за актуальністю, обсягом і оформленням, повнотою викладу її основних результатів у публікаціях відповідає вимогам п. п. 9, 11, 12, 14, 15 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор – Томащук Юлія Олександрівна – цілком заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук із спеціальності 10.02.04 – германські мови.

О.П. Зеленська, кандидат філологічних наук, професор, професор кафедри мовної підготовки Львівського державного університету внутрішніх справ

